

МЕТА ТА НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ

ДИТЯЧОГО ЗАКЛАДУ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ

Бартків О.С., кафедра соціальної педагогіки та педагогіки вищої школи, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Дурманенко Є.А. кафедра соціальної педагогіки та педагогіки вищої школи, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Анотація. У статті визначаються мета, завдання та напрями діяльності дитячого закладу оздоровлення та відпочинку. Обґрунтовано, що для забезпечення права дитини на повноцінний відпочинок, оздоровлення, забезпечення змістовного дозвілля, задоволення інтересів і духовних запитів відповідно до індивідуальних потреб, в дитячому закладі мають ефективно реалізовуватися оздоровчо-рекреаційний, освітньо-розвивальний та дозвіллевий напрями діяльності.

Ключові слова: дитячий заклад оздоровлення та відпочинку, мета діяльності дитячого закладу оздоровлення та відпочинку; оздоровчо-рекреаційний, освітньо-розвивальний, дозвіллевий напрями діяльності.

The Purpose and Activities of Children's Institution of Rehabilitation and Recreation

Abstract. The goal, tasks and activities of children's institution of rehabilitation and recreation are defined in the article. It is determined, that in order to ensure the child's right on good rest, rehabilitation, organization of leisure time, satisfaction of interests and spiritual needs according to individual needs, the health-recreative, educational and recreational directions of activity must be effectively implemented in children's institution.

Key words: Children's Institution of Rehabilitation and recreation, the goal of children's institution of rehabilitation and relaxation, health-recreative, educational and recreational directions of activity.

Вступ. Упродовж останніх років зберігається стійка тенденція до погіршення стану здоров'я дітей, обумовлена впливом різних негативних факторів соціально-економічного, екологічного та психоемоційного характеру. Саме ці чинники призводять до порушення механізму саморегуляції фізіологічних функцій організму та розвитку у дітей всебічних захворювань. Тому, одним із пріоритетних напрямів реалізації соціальної політики стосовно дітей в Україні є забезпечення їх якісними оздоровчими та відпочинковими послугами. На сьогодні державними інституціями здійснюються заходи, спрямовані на поліпшення та зміцнення фізичного і психологічного стану здоров'я дітей, відновлення їх життєвих сил, запобігання бездоглядності, створення умов для розвитку творчих здібностей. У реалізації комплексу заходів зі зміцнення здоров'я, реабілітації, відпочинку дітей важлива роль відводиться оздоровленню на базі літніх дитячих оздоровчих закладів.

Проблема діяльності дитячого закладу оздоровлення та відпочинку постійно привертає увагу науковців. На сучасний стан організації виховної роботи з дітьми істотно вплинули концептуальні положення теорії виховання дітей і молоді, розроблені І.Бехом, І. Зязюном, В. Рибалкою, В. Сластьоніним, О. Сухомлинською, Г. Троцько та ін. Різним аспектам діяльності дитячого закладу оздоровлення та відпочинку присвячені праці О. Бартків, О. Биковської, Є.Дурманенко, В.Грановського, А.Капської, Д. Пенішкевич, Ж. Петрочко, О. Подшибякіної, Г.Чернишової та ін.

Постановка проблеми. У працях науковців простежуються зв'язки життєдіяльності школяра із довкіллям, розкриваються педагогічні умови вдосконалення взаємодії різних виховних інститутів у здійсненні процесу соціального становлення особистості в суспільстві. Проте, глибшого аналізу потребують питання конкретизації напрямів діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку та визначення змісту ефективної реалізації кожного з визначених напрямів у літньому дитячому таборі.

Мета статті полягає в обґрунтуванні основної мети, завдань та напрямів діяльності дитячого закладу оздоровлення та відпочинку.

Результати. Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку є постійно або тимчасово діючим, спеціально організованим або пристосованим закладом, призначеним для оздоровлення, відпочинку, розвитку дітей, який має визначене місце розташування, матеріально-технічну базу, кадрове забезпечення та технології для надання послуг з оздоровлення та відпочинку дітей відповідно до державних соціальних стандартів надання послуг з оздоровлення та відпочинку [2]. У дитячих оздоровчих закладах надаються послуги з оздоровлення школярів, здійснюється комплекс спеціальних заходів соціального, виховного, медичного, гігієнічного, спортивного характеру, які спрямовані на відновлення та поліпшення фізичного і психічного стану здоров'я дітей. Уже відпочинкові послуги спрямовані на організацію дозвілля учнів з дотриманням періоду активного та пасивного відпочинку, організацію раціонального харчування та забезпечення відповідними до вимог умовами проживання.

Ефективність виховного процесу в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку обумовлюється узгодженим впливом на формування особистості трьох основних факторів: довкілля, цілеспрямованого впливу всіх виховних інститутів, активної участі особистості як суб'єкта цього процесу. Тому у літньому оздоровчому таборі для підлітків мають бути створені безпечні умови їхнього перебування, охорони життя, здоров'я та особистого майна, надання медичної допомоги, страхування від нещасних випадків тощо.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив визначити низку специфічних особливостей виховної роботи в дитячому оздоровчому закладі, а саме: виховний процес здійснюється в різновікових тимчасових колективах, члени яких різного соціального досвіду, умов життя і виховання; пріоритетними принципами діяльності є добровільна участь дітей у табірних справах, у вільному виборі занять; короткотривалий період перебування дітей в таборі вимагає чіткого початку вимагає чіткого початку та завершення оздоровчої зміни, обов'язкової оцінки діяльності кожної дитини, надання вихованцям можливостей бачити та розуміти результати своєї діяльності; забезпечується

дотримання дітьми режиму дня, порядку та чистоти спальних приміщень, білизни, дотримання вимог санітарії та гігієни; оздоровлення дітей організовується з використанням можливостей лісу, річки, озера, моря, басейну, транспортних екскурсій тощо; велика кількість виховних завдань, які вирішуються протягом зміни, створює напружений ритм життя та діяльності всього педагогічного колективу табору, мобілізує його творчі сили та допомагає в розв'язанні основної мети [3].

Здійснений аналіз теоретичного матеріалу та практичного досвіду функціонування дитячих оздоровчих закладів дає змогу констатувати, що система їх діяльності є поліструктурною. У залежності від аспекту розгляду зазначеної проблеми, нами визначено взаємопов'язані та взаємозалежні структурні компоненти виховної діяльності дитячих оздоровчих закладів:

- *організаційний*: планування – організація – регулювання – контроль;
- *діяльнісний*: потреби – мотиви – мета – зміст – форми – методи – засоби
- критерії – результат;
- *змістовно-операційний*: гра – навчання – праця – спілкування;
- *особистісно-орієнтований*: робота з дітьми різного віку;
- *управлінський*: колектив закладу – педагогічний колектив – колектив загону.

Успішна діяльність дитячих закладів можлива лише за умови чіткого визначення мети, яка полягає в забезпеченні змістовного відпочинку та дозвілля дітей, їх оздоровленні, задоволенні інтересів і духовних запитів відповідно до індивідуальних потреб [2]. У контексті нашого дослідження основною метою діяльності дитячого оздоровчого табору є розвиток у школярів первинних сталих інтересів до певних видів оздоровчої діяльності, потреб у свідомому ставленні до власного здоров'я та необхідності його постійного підтримання, а також формування в них умінь і навичок задоволення цих потреб у повсякденному житті.

Визначена мета передбачає реалізацію низки завдань, серед яких: збереження здоров'я кожної дитини через створення сприятливих умов для

морального, психічного, фізичного та соціального здоров'я, які є взаємопов'язаними компонентами структури здоров'я людини; забезпечення різноманітного дозвілля школярів, оскільки у вільний час дитина займається різноманітною діяльністю відповідно своїх інтересів; організація повноцінного відпочинку підлітків. На сьогодні актуальною є тенденція, згідно якої першочерговим завданням роботи літнього табору поряд з оздоровленням є відпочинок дітей. Це зумовлюється тим, що підлітки їдуть у дитячий заклад відновлювати сили після навчального року.

Розробка цілісної системи діяльності дитячих оздоровчих закладів нерозривно пов'язана з модернізацією змісту виховної роботи, який необхідно реалізовувати з урахуванням основних принципів: гуманізації, що передбачає створення сприятливих умов для перебування у закладі дітей різних вікових категорій та формування у них гуманної особистості, організацію взаємовідносин суб'єктів дитячого закладу з орієнтацією на загальнолюдські цінності; гуманітаризації – передбачає формування у підлітків цілісного ставлення до світової культури та культури власного народу; демократизації – забезпечує розвиток різноманітних форм співпраці учасників виховного процесу; індивідуалізації і диференціації, передбачає залучення школярів до оздоровчо-виховної діяльності на основі урахування їх індивідуальних, вікових та психофізіологічних особливостей; самодіяльності, що передбачає активну участь дітей в організації всіх видів діяльності літнього дитячого табору [3].

Власний досвід роботи дозволив визначити основні напрями діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку: оздоровчо-рекреаційний, освітньо-розвивальний та дозвіллевий. Так, оздоровчо-рекреаційна діяльність базується на двох основних складових: відпочинок і оздоровлення. Аналіз психолого-педагогічної літератури дав змогу визначити поняття «відпочинок», як комплекс соціальних заходів виховного, медичного, гігієнічного, спортивного характеру, що забезпечує організацію дозвілля школярів, відновлення фізичних і психічних функцій їх організму, сприяють розвитку їхньої духовності та соціальної активності. Варто наголосити, що сьогодні

поряд з терміном «відпочинок» зустрічається таке поняття як «раціональний відпочинок» в оздоровчих закладах, який, на нашу думку, має включати правильну організацію режиму дня – чергування різних видів занять (лекцій, тренінгів, практичної діяльності тощо) з відпочинком (перерви, заняття спортом, організація та участь у розважально-культурних заходах тощо). З огляду на це, можемо виокремити наступні функції відпочинку: релаксаційну – різке зниження фізичного тону і психологічного розслаблення; рекреаційну – відновлення і розвиток фізичних і духовних сил; компенсаційну повернення підліткам утрачених сил, наприклад, коли інтелектуальне навантаження компенсується фізичною активністю і т.п [1]. Оздоровлення визначаємо як систему заходів, спрямованих на зниження рівня захворюваності школярів, створення умов для поєднання процесів виховання підростаючого покоління у навчальних закладах та в позашкільний час, відновлення їх здоров'я. При цьому акцентуємо увагу на тому, що в організації відпочинку та оздоровлення необхідно враховувати вік та характер діяльності школярів.

Наступний напрям діяльності дитячих оздоровчих закладів – освітньо-розвивальна діяльність, яка спрямована на залучення дітей до активних форм пізнавальної діяльності, а саме: лекцій, бесід, відвертих розмов, діалогів, диспутів та дискусій, які передбачають формулювання та розв'язання проблем, що торкаються здоров'я, здорового способу життя; спонукають дітей до застосування системних знань для відстоювання власних поглядів і переконань у плані детермінації здоров'я як найвищої особистісної та суспільної цінності; створення та розв'язання життєвих ситуацій, які вимагають зіставлення досвідних уявлень школярів з науковими знаннями та достовірними фактами з досліджуваної проблеми; розробки власних проектів, життєвих планів, перспектив майбутньої професії та планування власного життя тощо; розгляд альтернативних розв'язків конкретної соціально-моральної проблеми з необхідністю самостійного вибору оптимального рішення; залучення учнів до реалізації методики “рівний-рівному” у проведенні виховних заходів у таборі.

Ще один напрям – дозвіллева діяльність, яка спрямовується на надання підліткам можливостей брати участь у різноманітних її видах і включає, насамперед, відпочинок, розваги, самоосвіту та таборів свята. Як свідчить аналіз поглядів А.Капської, Ж.Петрочко, дозвілля – це діяльність підлітків, що обирається за власним бажанням, обмежена часом і вільна від необхідності працювати для задоволення матеріальних потреб [3]. Специфіка організації дозвіллевої діяльності зумовлена особливостями дітей, характером їхнього дозвіллевого спілкування. Різні ігри, розваги об'єднують дітей і розвивають у них навички спільності інтересів. Цілеспрямованому дозвіллю сприяє участь підлітків у гуртках за інтересами. Так, роботу гуртків ми будували з урахуванням короткочасності перебування дітей в таборі, невеликої кількості занять (8-10 за зміну). У ході організації гурткової роботи ми враховували те, що кожна дитина має обов'язково побачити результати своєї творчості. Так, ефективною стала діяльність гуртка за технікою «ізонитка» (ізонитка – це вишивка по щільному матеріалі (папері, картоні, оксамитової папері, наждачним папером і ін)). Вироби школярів у цій техніці виходять незвичайними і вишуканими. Працюючи у такій техніці, підлітки прикрашали настінне панно, листівки, пакувальні коробки тощо.

Змістовною була і діяльність колективу аматорського гуртка музичної творчості «Розмай», члени якого виступали активними організаторами та учасниками табірних концертів, фестивалів та свят.

Неабияке захоплення в дітей викликала діяльність театрального гуртка «Мереживо» (назва є символом естетичного виховання, що означає легкість, витонченість, неповторність, складність, як «мереживо долі», «мереживо думок»), участь у якому сприяла розвитку у дітей не лише театральних здібностей, а й умінь з підручних матеріалів виготовляти театральні декорації та костюми. Звичайно, в усіх дітей, а особливо, у юнаків та хлопців значний інтерес викликала участь у спортивних іграх та розвагах.

Аналізуючи діяльність дитячих оздоровчих таборів, І. Стародубцева особливо важливого значення надає цілісному оздоровчо-виховному процесу в

таборі, який авторка визначає як систему організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на реалізацію змісту відповідно до сучасних вимог та досягнення певного результату. Оздоровчо-виховний процес, на її думку, має два головні аспекти: перший – оздоровлення і виховання як системна цілеспрямована діяльність працівників закладу, що передбачає покращення здоров'я дітей і формування їх особистісних якостей; другий – оздоровлення й виховання як діяльність дітей. Оздоровчо-виховний процес організовується з урахуванням кадрового потенціалу, матеріально-технічної і методичної бази дитячого оздоровчого закладу, сучасних інформаційних технологій тощо [4, с. 35].

Говорячи про зміст діяльності дитячого оздоровчого закладу, уточнюємо, що в кожному конкретному випадку мова йде про оздоровчо-виховний процес під час проведення конкретної зміни, у ході якої і реалізуються окреслені нами напрями. Тому успішність здійснення оздоровчо-виховного процесу залежить від уміння керівництва та педагогів правильно визначати його етапи і обирати адекватні до нього цілі і засоби педагогічної діяльності.

Висновки. Таким чином, оздоровлення та відпочинок дітей в дитячих закладах буде ефективним за умови чіткого визначення мети – забезпечення змістовного відпочинку та дозвілля дітей, їх оздоровлення, задоволення інтересів і духовних запитів відповідно до індивідуальних потреб. Основними напрямками діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку визначаємо оздоровчо-рекреаційний, освітньо-розвивальний та дозвіллевий, які передбачають реалізацію конкретного змісту. Кожен із запропонованих напрямів має самодостатній характер, але, діючи в межах системи, як цілісний оздоровчо-виховний процес, набуває іншої, багатовекторної спрямованості завдяки впливу як зовнішніх, так і внутрішніх чинників.

Проведене дослідження не претендує на вичерпний розгляд усіх аспектів означеної проблеми, а відкриває перспективи подальшого вивчення питання визначення ефективних форм та методів реалізації оздоровчо-рекреаційного, освітньо-розвивального та дозвіллевого напрямів діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку.

Література

1. Бартків О. Оздоровчо-виховна діяльність у літньому дитячому таборі : монографія / О.Бартків, Є.Дурманенко, В.Грановський. – Луцьк, 2013. – 195 с.
2. Про оздоровлення та відпочинок дітей: Закон України від 04.09.2008 № 375-VI [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/375-17>
3. Соціальна педагогіка: Підручник. 5-те вид. переробл. та доп. / За ред. проф. А. Й. Капської.– К.: Центр учбової літератури, 2011. – 488 с.
4. Стародубцева И.В. Организация работы в летнем детском оздоровительном комплексе «Алсу» / И.В. Стародубцева, Т.И. Криволуцкая // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 6. – С. 20–36.

Literatura

1. Bartkiv O. Ozdovorcho-vihovna diyal'nist' u litn'omu dityachomu tabori : monografiya / O.Bartkiv, Ie.Durmanenko, V.Granovs'kij. – Luc'k, 2013. – 195 s.
2. Pro ozdovlennya ta vidpochinok ditej: Zakon Ukraïni vid 04.09.2008 № 375-VI [Elektronnij resurs] // Verhovna Rada Ukraïni. – Rezhim dostupu: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/375-17>
3. Social'na pedagogika : Pidruchnyk. 5-te vyd. pererob. ta dop. / Za zag. red. A.I Kaps'koï. – K.: Tsentr uchbovoi literatury, 2011. – 488 s.
4. Starodubceva I.V. Organizaciya raboty v letnem detskom ozdorovitel'nom komplekse «Alsu» / I.V. Starodubceva, A.S. Efimchuk, T.I. Krivoluckaya // Praktichna psihologiya ta social'na robota. – 2005. – № 6. – S. 20–36.